

SOCIO-PEDAGOGICAL NEED FOR THE FORMATION OF THE PHYSICAL CULTURE OF STUDENTS

Usmanov Nematullo Akmalovich¹

Fergana State University

KEYWORDS

reader, physical culture, integration, didactics, innovation, innovative technologies, pedagogical principle

ABSTRACT

The article analyzes the pedagogical possibilities, didactic support, principles of innovative physical education, and effectiveness of prioritizing integral education and an integrative approach in the formation of Physical Culture in students.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7195045

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Independent researcher at Fergana State University, Uzbekistan

ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПЕДАГОГИК ЗАРУРАТИ

KALIT SO‘ZLAR:

ўқувчи, жисмоний маданият, интеграция, дидактика, инновация, инновацион технологиялар, педагогик тамойил

ANNOTATSIYA

Мақолада ўқувчиларда жисмоний маданиятини шакллантиришда интеграцион таълим ва интегратив ёндашувга устуворлик беришнинг педагогик имкониятлари, дидактик таъминоти, инновацион жисмоний таълим тамойиллари ва самарадорлик жиҳатлари таҳлил қилинган.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ШКОЛЬНИКОВ

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

ученик, физическая культура, интеграция, дидактика, инновация, инновационные технологии, педагогический принцип

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются педагогические возможности, дидактическое обеспечение, принципы инновационного физического воспитания и эффективность приоритизации интегрального образования и интегративного подхода в формировании физической культуры у студентов.

КИРИШ

Ўзбекистоннинг янги тараққиёт стратегиясида ҳам «жисмоний тарбия ва спортни янада оммалаштириш долзарб вазифа»[1]лардан бири сифатида баҳоланиши ҳамда жамият аъзоларининг “жисмоний, маънавий-интеллектуал саломатлигини асраш, жисмоний саломатлигини мустаҳкамлаш тўғрисидаги ёндашувларни тубдан қайта кўриб чиқиш»[2] асосида ижтимоий муҳитда жисмоний ва маънавий-интеллектуал қадриятлар интеграциясини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу боис ўқувчиларда жисмоний маданиятни интеграцион таълим асосида ривожлантириш, уларда соғлом турмуш тарзи маданиятини шакллантириш, мактаб таълимида жисмоний тарбия ва спорт таълимини бошқа фанлар билан интеграциялаш асосида ўқувчиларда жисмоний ва руҳий иродани мустаҳкамлашга доир кўплаб тадқиқотлар олиб борилмоқда.

ТАДҚИҚОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантириш, уларда соғлом турмуш тарзи, гигиеник маданиятни ривожлантириш, шунингдек, жисмоний тарбия ва спорт таълими асосида жисмоний-интеллектуал қобилиятларини ўстириш масалаларига

доир доир тадқиқотларни уч қисмга – Фарб мамлакатларида, МДХ мамлакатларида ва Шарқда ўрганилиши сифатида таснифлаш мумкин.

Фарб давлатларида олимларда О.Ю.Масалова, М.А.Кондратюк ва И.Ю.Абросимова, Ж.Харгривес, Л.Вольф-Вендель, Д.Браун, Ж.Юнгер, З.Барабас, А.Альперс, В.Бальсевич, Ю.Г.Татур, В.Хутмакер, А.Ветт, Э.Задарколар томонидан жисмоний таълим ва спорт тарбиявий ишининг самарадорлиги, ўқувчиларда жисмоний маданиятни жисмоний тарбия ва спорт таълими, соғлом турмуш тарзини яратиш орқали шакллантиришга доир тадқиқот ишлари олиб борилган.

МДХ мамлакатларида ҳам жисмоний маданиятни шакллантиришга қаратилган кўплаб тадқиқотлар олиб борилмоқда. Айниқса ўқувчиларда жисмоний маданиятни интеграцион таълимни ташкил этиш масалалари Н.Тихонова, В.Медведов, В.Ильинича, О.Фадаева, З.Козбаев, О.Маркевич, О.Фадаева, П.Вертински, И.Мартын, О.Отравенко каби олимлар томонидан ўрганилган. Шунингдек, ўқувчиларни соғлом турмуш тарзига тайёрлаш, жисмоний маданиятини шакллантиришнинг педагогик жиҳатлари Я.Коч, С.Сами, С.Агҳай, С.Маҳмудийлар томонидан ўрганилган.

Ўзбекистонда ҳам жисмоний тарбия ва спорт давлат сиёсати даражасига кўтарилиб, унга алоҳида эътибор қаратилиши асносида бу борадаги илмий тадқиқотлар ҳам ривожлантирилди. Бугунги кунда ҳам жисмоний таълим ва тарбияга доир кўплаб тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Бир қанча педагог олимлар жисмоний маданиятни шакллантиришга доир тадқиқотларни олиб бормоқда. Хусусан, Ш.Х.Хонкелдиев, Э.А.Сейтхалилов, Ў.Қ.Толипов, Ш.С.Шарипов, Ф.Р.Юзликаев, Т.Т.Юнусов, Т.Зайниддинов, Н.Н.Азизходжаева, Р.С.Саломов, А.Маҳкамов, Т.С.Усмонхаджаев, Д.Д.Шарипова, Р.Абдумаликов каби олимлар томонидан ўқувчи-ёшларда ва талабаларда жисмоний маданиятни шакллантириш, соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, гигиеник маданиятни ўстириш, ақлий ва жисмоний қобилиятларни интеграцияси асоида баркамол шахсни тарбиялашга доир бир қанча тадқиқот ишлари олиб борилган.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Ўқувчиларнинг жисмоний маданиятини шакллантириш уларнинг соғлом, баркамол, интеллектуал салоҳиятли шахс исфатида тарбияланишининг асоси ҳисобланади. Шу боис, бугунги глобаллашув шароитида ўқувчиларни ҳам ақлан, ҳам руҳан юксак сифатлар билан тарбиялаш билан бирга жисмонан соғлом ҳолда вояга етказиш вазифалари ҳам долзарблик касб этмоқда. Шунинг учун умумий ўрта таълим тизимида жисмоний тарбияга алоҳида урғу бериш, ўқувчиларда жисмоний сифатларни ўстириш, соғлом турмуш тарзини шакллантиришга қаратилган таълимий-тарбиявий жараёни такомиллаштириш зарурати ортиб бормоқда.

Маълумки, жисмоний маданият саломатликни ва соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг энг аҳамиятли ва таъсирчан воситаларидан бири ҳисобланади. Замонавий жисмоний маданият ўқувчининг жисмоний ҳолатини оптималлаштириш, соғлом турмуш тарзини ташкил этиш, ҳаётини амалиётга тайёрланиш бўйича муҳим ижтимоий ва биологик функцияларни тўлиқ бажаради. Жисмоний маданият

мазмунининг асосини ҳаракатланиш фаолиятидан ва адекват жисмоний фаолликдан фойдаланиш, ўқувчиларни жисмоний яроқлигини мақсадли ривожлантиришнинг махсус воситаларини ва усулларини яратишни англатади.

Мазкур параграфда ўқувчиларда жимоний маданиятни шакллантиришнинг ижтимоий педагогик зарурати асосланган. Шунингдек, ушбу вазифани амалга оширишда жисмоний маданият ва унга ёндош тушунчаларнинг мазмун-моҳияти, уларнинг луғатларда тартибланиши ҳам таҳлил этилган.

Умуман олганда, жисмоний маданият меҳнат, маиший ҳаёт, ҳордиқ чиқариш, бўш вақтдан оқилона фойдаланиш, зарарли одатларни бартараф этиш, рационал овқатланиш заруратини яратиш, умумий қоидаларини ўрганиш маданиятини такомиллаштириш сингари долзарб вазифаларни ҳал этишга хизмат қилади. У инсон организми ривожланиши қонуниятларини ва функционал фаолиятини оддий тушунишни таъминлайди, эски одатларни йўқ қилиш ва замонавий ҳаётнинг шаклига, темпига ва сифатига мос бўлган ҳамда унинг маънавий, интеллектуал, ижтимоий фаолиятида ва психофизик ривожланишида инсонга юксак талабларни қўядиган янгиларини шаклланишига хизмат қилади. Бошқа бир тартифга кўра, жисмоний маданият – жамият аъзоларини жисмоний камолотга эришишини кўзда тутувчи махсус воситалар, методлар, шароитларни яратиш ва улардан рационал фойдаланиш бўйича эришилган ютуқларнинг мажмуасидир.

Жисмоний маданият бойликлари, шу жумладан моддий бойликлар (саломатликни мустаҳкамлаш), эстетик (чиройли қадди-қоматни, нафис ҳаракатланишни ва бошқаларни шакллантириш), маънавий (талабчанлик, қизиқиш, иродавий сифатларни тарбиялаш) ларни ўз ичига олади. Биологик ва ижтимоий ривожланишнинг яхлитлигини ва бирдамлигини таъминлаш таълим, тарбия ва соғломлаштириш масалаларини ҳал этиш ёрдамида шахс саломатлиги маданиятини шакллантириш тизимида жисмоний маданиятнинг ролини аниқлайди.

Шу жиҳатдан қаралса жисмоний маданият ҳам ўз ичига турли оммавий-тарбиявий жараёнларни ўзига қаратиши билан мустақил йўналишларга эгадир, яъни:

- ўқувчи ва талаба ёшларнинг жисмоний маданияти;
- катта ёшдаги кишилар жисмоний маданияти;
- хотин-қизлар жисмоний маданияти;
- кенг аҳоли қатламнинг жисмоний маданият ва ҳ.к.

Шунингдек, ўқувчиларнинг жисмоний маданияти ва унга ёндош тушунчаларнинг мазмун-моҳиятини кўриб чиқиш ҳам мақсадга мувофиқ иш ҳисобланади.

Жисмоний тайёргарлик – ўқувчининг соғлиги, махсус билимлар билан қуролланиши, ҳаётий зарур ҳаракат, кўникма ва малакаларни шакллантиришни ҳамда жисмоний сифатларининг ривожланиши даражасини белгиловчи бир гуруҳ синов машқлари мажмуасини ифодалайди.

Жисмоний ривожланганлик – ўқувчи организмнинг аста-секинлик билан

табiiй шаклланиши – ташқи кўриниши ва унинг хизматини ўзгариш жараёнидир.

Жисмоний тайёрлаш – ўқувчиларни жисмоний хусусиятидан келиб чиқиб, жисмоний ҳолатини ривожлантириш.

Жисмоний тарбия ҳаракати – ижтимоий ҳаракатнинг ўз олдига аҳолини жисмоний тарбиялаш даражасини ошириш ва спортни ривож-лантиришга ёрдам беришни мақсад қилиб қўйган махсус туридир.

Жисмоний юклама – организм имкониятлари ва жисмоний ҳолатидан келиб чиқиб, унга бериладиган машқлар миқдори.

Жисмоний соғломлик – жисмоний машқлар ва оммавий спорт билан тизимли шуғулланиш орқали ёки жисмоний етуклик даражасидаги ҳаракат фаоллигига эгалик, организмни ташқи муҳитнинг ноқулай оқибатлари ва касалликларга қарши тура олиши, турмуш, ҳаётини фаолиятларнинг талабларига етарли даражадаги муносабати тушунилади.

МУҲОКАМА

Жисмоний тарбия ва спорт машғулоти салбий антиижтимоий ҳодисаларга, уларни ўзига хос ахлоқий-маънавий муҳолифларига фаол ҳужумкор таъсир учун муҳим рағбат бўлади. Тўғри ўйланган ва ташкил этилган жисмоний маданият тарбияси ўқувчини шундай гармоник ривожланишини таъминлайди-ки, шундай қадриятлар йўналишларини ва кўрсатмаларини такомиллаштиради-ки, улар интизомсизлик, текинхўрлик, тартибсизлик, шулар қаторида ёмон одатлар ва камчиликларни бартараф этишга хизмат қилади.

Замонавий жисмоний маданиятда жисмоний тарбиянинг мақсад ва вазифаларини қайта йўналтириш муҳим аҳамиятга эга. У, биринчи навбатда, фақат маълум жисмоний сифатларни, ҳаётини зарур ҳаракатланиш малака ва кўникмаларини шакллантиришгагина йўналтирилган тизимдан инсонга ўз организми, жисмоний ҳолатига мақсадли таъсир воситалари, саломатликни сақлаш ва мустаҳкамлаш, шунингдек унда соғлом турмуш тарзига ва жисмоний такомиллашишга, жисмоний машқлар ва спорт билан фаол шуғулланишга талабни шакллантириш тўғрисида чуқур билимлар берадиган тизимга ўтишни назарда тутади.

Ўқувчиларнинг жисмоний маданияти мактаб таълимидаги жисмоний тарбия таълими, саломатлик тадбирлари, соғломлаштирувчи машқ ва илмий-назарий билимлар асосида шаклланади. Мактабда жисмоний тарбия – бу ўқувчиларнинг жисмоний тайёргарлигидан, жисмоний фаолликни ташкил этиш кўникмаларини ўргатишдан, жисмоний тарбия назариясининг асосий билимларини ўзлаштиришдан иборат бўлган мураккаб, кўпқиррали жараёндир.

Фикримизча, ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришда жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишлари уларнинг кундалик эҳтиёжига айланмоғи зарур ва шу асосда жисмоний тарбия ва спорт ўқувчиларни хар томонлама ривожлантиришда, соғлом турмуш тарзида, баркамол инсон бўлиб етишишда асосий омил бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 13 февралдаги «2019 — 2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясига кўра, «жисмоний тарбия ва спортни фаол ривожлантириш, аҳолининг барча қатламларини, айниқса ёшларни жисмоний тарбия ва оммавий спорт билан мунтазам шуғулланишга жалб қилиш, жамиятда соғлом турмуш тарзининг фойдаси ва устунлигини кенг тарғиб қилиш, мамлакатда яратилган жисмоний тарбия-соғломлаштириш ва спорт инфратузилмасидан тўлақонли ва самарали фойдаланишни таъминлаш»[2] асосий мақсад сифатида кўрсатилган.

Умуман олганда, ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришнинг асосий вазифалари қуйидагиларлардан иборат: Соғлиқни мустаҳкамлашга, чиниқтиришга ҳар томонлама гармоник ва жисмоний ривожланишига, ақлий ҳамда жисмоний иш сифатини оширишга ёрдамлашиш. Соғломлаштириш жисмоний ривожлантириш ҳамда ҳаракат малака ва кўникмаларини шакллантириш вазифалари жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланувчилар ёши, жинси ҳамда шахсий ҳусусиятларига қараб турли шаклларда бўлади. Ўқувчиларнинг жисмоний тарбияси уларни уйғун жисмоний ривожланиши ва организмни чиниқтиришга қаратилган бўлса, спорт билан шуғулланишда спорт тури бўйича мутахассисликка эришиш ва спортда юксак натижалар кўрсатишга йуналтирилган бўлади.

Умумий ўрта таълим тизимида ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришнинг асосий мақсади аста-секинлик билан уларни жисмоний камолотга эришиши ва шу аснода ҳаётга, ижодий меҳнатга ва Ватан муҳофафасига тайёрлашни назарда тутати. Бу жараёндаги умумий вазифаларга билим бериш, жисмонан тарбиялаш ва соғломлаштиришни киритиш мумкин. Шунингдек, ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришнинг хусусий вазифалари ҳам мавжуд бўлиб, уларга: ўқувчиларнинг соғлиғини мустаҳкамлаш, ривожлантириш ва чиниқтириш; турли хилдаги меҳнат фаолиятига тайёр бўлиш учун шу ёшга хос бўлган жисмоний сифатларни ривожлантириш; ҳаёт учун керакли ҳаракат малакалари ва кўникмаларини ривожлантириш ва кейинчалик керак бўладиганлари билан қуроллантириш; ўқувчиларга жисмоний маданиятга оид янги билимларни бериш; ўқувчиларни жисмоний машқлар билан мунтазам шуғулланишига қизиқтириш ва унга одатни шакллантириш кабилар кирати.

Ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантириш ва жисмоний имкониятларини спорт орқали намоён қилишга имкон беришнинг асосий восита қилиб бошланғич синфлар учун гимнастика, енгил атлетика, ҳаракатли ўйинлар, экскурсия ва саёҳат ҳамда табиат қўйнида ўйналадиган ўйинлар ва жисмоний машқлар олинган бўлса, умумий ўрта таълимнинг юқори босқичларига жисмоний тарбия ва спорт турлари билан бирга соғлиғи ёмонлашган болаларга махсус машғуллотлар – даволаш гимнастикаси тарзидаги ёки махсус тиббий гуруҳга ажратилган болалар учун алоҳида машғуллотлар йўлга қўйилиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги «Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ПФ-5924-сон Фармонида ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантириш учун «Ўзбекистон Республикаси Туризм ва спорт вазирлиги тизимидаги спорт мактаблари ўқувчи-спортчилари ўртасида «Болалар спорт ўйинлари»ни ўтказиш ва бу орқали иқтидорли спортчиларни аниқлаш ва ёшлар терма жамоаларига захира яратишга қаратилган умумтадбирларни алоҳида ўрни мавжуд. Шу билан бирга умумтаълим мактаби ўқувчилари ўртасида жисмоний тарбияни оммалаштириш, улар орасида иқтидорлиларини аниқлаш мақсадида «Умумтаълим мактаб спорти» фестивали, «Жисмоний тайёргарлиги ривожланган муассаса» кўрик-танловини босқичма-босқич ўтказиш тизимини ишлаб чиқиш ва жисмоний тайёргарлик даражаси ривожланган энг яхши умумтаълим мактаби, номинациясини жорий этиш»[3] ҳам ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришга кучли мотивация вазифасини ўтайди. Шунингдек, мазкур «Болалар спорт ўйинлари»нинг жамоавий ўйин турлари бўйича республика босқичи «Ғолиб ва совриндорларни тайёрлаган жисмоний тарбия фани ўқитувчиларини республика календарь режасида назарда тутилган маблағлар ҳисобидан эгаллаган 1-ўрин учун меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг — 6 баравари, 2-ўрин учун — 4 баравари, 3-ўрин учун — 3 баравари миқдорида бир марталик пул мукофотлари билан тақдирла»ниши, «умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчилари ўртасида ўтказиладиган жисмоний тарбия фан олимпиадасининг ғолиб ва совриндорларини тайёрлаган жисмоний тарбия фани ўқитувчилари ва спорт таълим муассасаларининг тренерлари малака аттестациясига жалб этилмасдан, уларга: туман ёки шаҳар босқичи ғолиб ва совриндорларини тайёрлагани учун — иккинчи малака тоифасини, вилоят босқичи ғолиб ва совриндорларини тайёрлагани учун — биринчи малака тоифасини ва республика ва халқаро мусобақалар ғолиб ва совриндорларини тайёрлагани учун — олий малака тоифасини тўғридан-тўғри бериш»[3] тартибининг жорий этилиши ҳам белгиланган бўлиб, бу тартиб ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришда ўқитувчи-мураббийлар фаолиятини рағбатлантириш, бу фаолият жараёнида уларнинг ўрнини ва муносиб меҳнатини эътироф этишга қартаилганлиги билан ажралиб туради. Чунки, умумтаълим мактабларида ўқувчиларда жисмоний маданиятни шакллантиришда жисмоний тарбия ўқитувчиларини рағбатлантириш йўлга қўйилмаганлиги сабабли уларнинг ўз спорт тури бўйича қўшимча машғулотлар олиб бориш мотивацияси пасайиб кетмоқда. Бу эса уларнинг педагогик фаолиятига салбий таъсир кўрсатмоқда. Ўқувчилар билан ишлаш сифати ва самарадорлиги рағбатлантириш тизимини ёки меҳнатга ҳақ тўлашнинг пастлиги асосида янада пасайиб кетмоқда.

Ўқувчиларда жисмоний қобилиятни, ҳаракат малакалари ва кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам берадиган, ўқувчи шахсини тарбиялашни биргаликда ҳамда айна пайтда ҳар томонлама (ахлоқий, ақлий, эстетик, меҳнат тарбияси)

амалга оширадиган ёндашишни кўзда тутди. Жисмоний тарбия тизимидаги бундай мажмуавий ёндашиш «кишиларнинг индивидуал хусусиятлари, ёш ривожланиши босқичлари хусусиятлари, ҳаётнинг у ёки бу даврида асосий фаолият сифатида танланадиган жисмоний тарбия фаолияти турлари хусусиятлари ва бошқа вазиятларга кўра конкретлаштирилади»[4]. Демак, ўқувчиларнинг жисмоний имкониятларини ошириш, жисмоний таълим ва турли тадбирлар асосида жисмоний маданиятини шакллантириш орқали миллатни соғломлаштириш, ўқувчиларнинг ақлий салоҳиятини ҳам ўстириш имкониятига эга бўлиш мумкин.

Умумий ўрта таълим тизими ўқитиш жараёнида ўқувчиларнинг жисмоний маданиятини шакллантиришга қаратилган жисмоний тарбия дарс машғулоти вазифалари болаларни жисмоний тарбия дастурда тавсия қилинган машқларни бажаришга, ўрганилган машқларни мустақамлаш ва такомиллаштиришга, шунингдек, малака ва кўникмаларни ривожлантиришга ҳамда турли шароитда амалиётда қўллашга ўргатишга йўналтирилади ва шу орқали уларнинг жисмоний имкониятлари баҳоланади. Турли жисмоний машқларни бажариш имконияти ва қобилияларини баҳолаш орқали уларни спорт турларига йўналтириш мумкин бўлади. Шу билан бирга мактаб таълимидаги жисмоний тарбия ўқувчиларни соғлом турмуш тарзига тайёрлаши, йўналтириш, сағломлаштириш вункциясини юқори даражада бажариши керак бўлади. Ўқувчиларни соғломлаштириш билан боғлиқ фаолиятга йўналтириш жамиятда соғлом турмуш тарзи маданиятини шаклланишига таъсир кўрсатади. Шунингдек, мактабда ўқитиладиган барча фанларни табиат ва инсон саломатлигига боғлиқ эканини тушунтириб ўргатилганда унинг болалар онгига таъсири кучли бўлади. Жисмоний тарбия ўқувчиларнинг соғлиғини мустақамлашда, уларни шахсий ҳар томонлама уйғун камол топтиришда муҳим бўлган кўникма ва малакаларни эгаллашда муҳим ўрин эга ҳисобланади. Зеро, мактаб ёши болаларнинг жисмоний ривожланиши ва тез ўсиш давридир, шунинг учун мактаб ўқувчиларни жисмоний ривожланиш, нормал ўсишни таъминлаш учун ҳам куч қувватни сарфлаш зарур.

Мактаб таълими жараёнида ўқувчиларнинг билим олиши ва ақлий ривожланиши билан бирга жисмоний ҳолати, биологик ривожланиши, организмнинг тузилиши ҳам такомиллашиб боради. Шу боис бошланғич таълимдаёқ ўқувчиларнинг табиий шаклланишида гармоник ривожланишини йўлга қўйиш керак бўлади. Бу орқали марказий нерв тизимидаги бошқариш функцияси, ҳаракат таянч аппарати фаолияти ишини, юрак-томир, нафас олиш органлари ишини янада ривожлантиришга эътибор берилади, булардан ташқари қоматни тўғри тута билишга ўргатилади. Бу жараёнга шахсий гигиена қоидаларига оид билимлар қўшиб бериш билан тарбия жараёни такомиллаштириш талаб этилади. Шунинг учун ҳам ўқитувчи ўз фаолиятини янада такомиллаштириши, ўқитувчи фаолияти самарадорлигининг ўлчови, ўқувчиларнинг дарс ва машғулотларга катта қизиқиш билан катнашишлари ва ундан коникиш хосил қилишлари, ўқитувчи билан

ўқувчилар ўртасидаги ижтимоий-руҳий муҳит, ўқувчиларда бўлган ижобий ўзгаришлар, уларнинг эришган ютуқлари, ўқувчиларда жисмоний тарбия ўқитувчиси бўлиш орзусининг пайдо бўлишидир.

Бугунги кунда узлуксиз таълимда жисмоний маданиятни шакллантириш орқали илм олувчиларнинг ақлий, руҳий ва жисмоний бардошлилигини чиниқтириш, уларнинг ақлий ва жисмоний қувватини интеграциялашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бардошлилик глобал аҳамият касб этиб бормоқда ва глобаллашаётган дунёда инсонларнинг иродасини синовчи, мушкуллик туғдирувчи вазибалардан бирига айланмоқда. Янги мингйиллик фарзандларида тоқат ва чидамлилиқ йўқолиб бормоқда. Ҳаёт синовларининг мураккаблашуви ҳам инсонларнинг руҳий мувозанатсизлик ҳолатига келтириб қўймоқда. Бундай вазиятда инсонларда сабр-тоқат, бардошлилик нозиклашиб бораверади. Шунинг учун ҳам кичик ёшдан бошлаб толерантлик кўникмаларини шакллантириш долзарб ижтимоий-сиёсий ва педагогик муаммо сифатида гавдаламоқда. Шу боис ўқувчи-ёшларни бошланғич таълимданоқ бошқаларнинг фикри, қарашлари, эътиқоди, ахлоқига саб-тоқат, чидамлилиқ, тоқатлилиқ ва барошлилик, бағрикенглик билан муносабатда бўлишга ўргатиш зарурати ортиб бормоқда. Зеро, «биз ўз олдимизга мамлакатимизда Учинчи Ренессанс пойдеворини барпо этишдек улуғ мақсадни қўйган эканмиз, бунинг учун янги Хоразмийлар, Берунийлар, Ибн Синолар, Улуғбеклар, Навоий ва Бобурларни тарбиялаб берадиган муҳит ва шароитларни яратишимиз керак. Бунда, аввало, таълим ва тарбияни ривожлантириш, соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, илм-фан ва инновацияларни тараққий эттириш миллий ғоямизнинг асосий устунлари бўлиб хизмат қилиши лозим» [5].

ХУЛОСА

Ўзбекистон Республикаси Президенти 2020 йил 29 декабрдаги Мурожаатномасида яна қуйидаги фикрларни юбилдириб ўтган: Шу мақсадда «Янги Ўзбекистон – мактаб остонасидан, таълим-тарбия тизимидан бошланади», деган ғоя асосида кенг кўламли ислохотларни амалга оширамиз.

Биринчидан, ёш авлодга боғча, мактаб ва олийгоҳда сифатли таълим-тарбия беришни йўлга қўямиз, улар жисмоний ва маънавий соғлом, ватанпарвар инсонлар бўлиб улғайиши учун барча куч ва имкониятларни сафарбар этамиз.

Иккинчидан, ёшларни замонавий билим ва тажрибалар, миллий ва умумбашарий қадриятлар асосида мустақил ва мантиқий фикрлайдиган, эзгу фазилатлар эгаси бўлган инсонлар этиб вояга етказамиз.

Учинчидан, ўғил-қизларимизни меҳнат бозорида талаб юқори бўлган замонавий касб-ҳунарларга ўргатиш, уларда тадбиркорлик кўникмалари ва меҳнатсеварлик фазилатларини шакллантириш ҳамда ташаббусларини рўёбга чиқариш, иш ва уй-жой билан таъминлашга устувор аҳамият қаратамиз. Бир сўз билан айтганда, бола туғилганидан бошлаб, 30 ёшгача бўлган даврда уни ҳар томонлама қўллаб-қувватлайдиган, ҳаётда муносиб ўрин топиши учун кўмак берадиган, яхлит ва узлуксиз тизим яратилади» [5]. Бу орқали ўқувчиларни ақлий ва

жисмоний имкониятларини ошириш, улардан оқилона фойдалниш кўникмаларини шакллантириш ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. –Тошкент.: Ўзбекистон. 2021. – Б. 219.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «2019 — 2023 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва оммавий спортни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» 118-сон. Қарори. 2019 йил 13 февраль
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чоратadbирлари тўғрисида» тўғрисидаги ПФ-5924-сон Фармони. 2020 йил 24 январь.
4. Губа В.П. и др. Измерения и вычисления в спортивно-педагогической практике. Москва.:Спорт академ Пресс, 2002. –С.86.
5. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси // <https://president.uz/uz/lists/view/4057>
6. Siddikov, I., & Gulomov, A. (2020). Philosophical And Psychological Features Of The Formation Of Assertive Behavior In The Development Of Cognitive Activity. In Психологическое Здоровье Населения Как Важный Фактор Обеспечения Процветания Общества (Pp. 38-42).
7. Bakhromovich SI. Analysis Of Modern Approaches To Ensuring The Effectiveness Of Management In Higher Education Institutions. The American Journal Of Social Science And Education Innovations. 2020;2(12):364-9.
8. Siddikov, I. B. (2019). Философско-Педагогические Аспекты Развития Интеллектуальной Культуры Студентов. Вестник Ошского Государственного Университета, (3), 38-42.
9. Bakhromovich Si. The Impact Of Managerial Professional Development On The Effectiveness Of Higher Education Institution Management. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal. 2020;10(12):1014-20.
10. Bakhromovich, S. I., & Lutfillo, M. (2021). Development Of Ecological Culture In Students In The Process Of Education Of History Of Uzbekistan.
11. Siddikov, I. (2021). Education-The Principal Value Of Medieval Muslim Civilization. Interconf.
12. Siddikov, I. (2021). Gender Management Issues In Modern Pedagogy In Educational Institutions.
12. Bakhromovich, S. I. The Phenomenon Of Management And Leadership Personality In The Views Of Oriental Scholars. Chief Editor.
13. Siddikov, I. B. (2021). Modern Models Of Providing Autonomy Of Higher Educational Institutions (Analysis Of Foreign Countries Experience). Current Research Journal Of Pedagogics (2767-3278), 2(05), 25-31.
14. Bakhromovich, S. I. (2021). Development Trends And Transformation Processes

In Academic Mobility In Higher Education In Uzbekistan And The World.

15. Bakhromovich, Siddikov Ilyosjon, And Maxamadaliyev Lutfilllo. "Development Of Ecological Culture In Students In The Process Of Education Of History Of Uzbekistan. European Journal of Humanities and Educational Advancements 2 (5), 103-107

16. Siddikov, I. (2021). Traditions Of Philosophy, Fiqh And Philosophy In The Theological Views Of The Middle East. Interconf.

17. Bakhromovich, S. I. (2021). Factors Of Introduction Of Principles Of Institutional Autonomy To The Management Process Of Higher Educational Institutions. Berlin Studies Transnational Journal Of Science And Humanities, 1(1.5 Pedagogical Sciences).

18. Siddikov, I. (2021). Epistemological Significance Of Medieval Culture Of Islamic Intellectual Activity. Interconf.

19. Bakhromovich, S. I. (2021). Views On The Role Of Science In Human And Society Life In Islamic Teaching. International Journal Of Philosophical Studies And Social Sciences, 1(3), 79-86.

20. Bakhromovich, S. I. (2018). Social And Philosophical Performance Of Making Youth's Intellectual Culture. European Science Review, (7-8).

21. Siddikov, I. (2021). Epistemological Significance Of Medieval Culture Of Islamic Intellectual Activity. Interconf.

22. Siddiqov, I. (2022). Dialectical And Synergetic Features Of The Development Of Theological And Epistemological Views In Medieval Eastern Islam.

23. Siddiqov, I. B. (2022). Mutual Synthesis Of Medieval Islam Gnoseology And Theology.

24. Siddiqov, I. B. (2018). Social And Philosophical Performance Of Making Youth's Intellectual Culture. European Science Review, (7-8), 296-298.

25. Bakhromovich, S. I. Social And Physical Performance Of Making Youth's Intellectual Culture. July-August, 289.